

УДК 621.39: 336.71

Алдошина Н.О.,
Державний університет
Телекомунікацій

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НКРЗІ НА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Наведено огляд окремих рішень прийнятих протягом 2010-2012 років Національною комісією, яка здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, і їх регуляторний вплив на економіко-правові процеси телекомунікаційної галузі України.

Постановка проблеми. Регуляторна діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ) має нормативний вплив на економічні процеси, які відбуваються в телекомунікаційній галузі України. Формою реалізації державної регуляторної політики у сфері телекомунікацій є рішення НКРЗІ. Аналіз суб'єктно - об'єктного складу регулювання та вплив на об'єкт нормативно-правового регулювання визначає інструменти та методику будівництва концепції економічної безпеки суб'єктів телекомунікаційного ринку.

Метою дослідження є аналіз регуляторного впливу НКРЗІ та визначення впливу регуляторних актів на економіко-правову методику підготовки та реалізації заходів безпеки господарюючих суб'єктів ринку телекомунікацій України.

Виклад основного матеріалу. Телекомунікаційний ринок є однією з важливих складових галузей інфраструктури економіки України, оскільки за обсягами інвестицій та розміром сплачуваних податків до державного бюджету, кількістю робочих місць ця галузь є однією із основних бюджетоутворюючих. Таке значення галузі визначає цілком закономірний інтерес держави до правових та економічних процесів телекомунікаційного ринку, що реалізується шляхом державного регуляторного впливу.

Державна регуляторна політика є постійним і послідовним процесом впливу органів законодавчої, виконавчої та судової влади на суб'єктний склад з метою забезпечення національної та економічної безпеки держави. Регулятивна функція державних інституцій у сфері телекомунікацій, направлена на встановлення єдиних принципів, загальних правил поведінки усіх господарюючих агентів, координації способів їх взаємодії між собою, встановлення принципів правовідносин із споживачами та визначення меж державного впливу на бізнесові процеси. Державна

політика правового регулювання реалізується через діяльність окремо визначеного органу регулювання телекомунікаційного ринку. Метою регулятивного впливу є забезпечення умов сталого економічного зростання та удосконалення механізмів державного управління, забезпечення ефективного впливу держави на економічні й соціальні процеси, оптимізації адміністративно-правового регулювання економічних відносин. Вплив державного регулювання здійснюється на основі встановлення і дії таких принципів, за яких процес створення нового регуляторного акта максимально відповідав би потребам суспільства і підтримувався адекватними заходами державного забезпечення.

Діяльність державного органу регулювання ринку телекомунікаційних послуг - Національної комісії з питань регулювання зв'язку (НКРЗ) була започаткована з прийняттям 18 листопада 2003 року Закону України «Про телекомунікації» № 1280-IV. Метою регулювання у сфері телекомунікацій, як то визначено статтею 16 Закону України «Про телекомунікації», є максимальне задоволення попиту споживачів на телекомунікаційні послуги, створення сприятливих організаційних та економічних умов для залучення інвестицій, збільшення обсягів послуг та підвищення їх якості, розвитку та модернізації телекомунікаційних мереж з урахуванням інтересів національної безпеки [1].

Положення про НКРЗ було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 971 від 25 липня 2007 року [2]. Національна комісія з питань регулювання зв'язку проіснувала до 23 листопада 2011 року і була ліквідована Указом Президента України № 1065/2011 [3].

Нова формація державного регулятивного органу у сфері телекомунікацій, визначена Указом Президента України від 23 листопада 2011 року за № 1067/2011, відповідно до якого створено (НКРЗІ) та затверджено положення НКРЗІ [4].

Серед основних нормативно-правових актів НКРЗІ в останні два роки, що мали істотний вплив на телекомунікаційну галузь України та визначали економіко-правову політику суб'єктного складу ринку в цілому слід відзначити такі.

Рішенням № 329 від 05.07.2012 року НКРЗІ [5] прийняла за основу проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із створенням Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг». Вказаний законопроект пропонує внести зміни до Податкового кодексу України та Закону України «Про телекомунікації», зокрема пропонується створення Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг у складі спеціального фонду Державного бюджету України, віднесення послуг доступу до мережі інтернет на швидкості до 2 Мбіт/с до категорії загальнодоступних телекомунікаційних послуг та покладання на операторів і провайдерів телекомунікацій обов'язку сплачувати збір до Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг у вигляді цільової

надбавки до тарифу на телекомунікаційні послуги. Збільшення податкового навантаження, в разі прийняття зазначеного Закону, відчують компанії, які надають такі телекомунікаційні послуги як інтернет та телебачення.

Законопроект визначає, що право на одержання коштів з Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг має будь-який оператор, провайдер телекомунікацій, який надає, або має намір надавати загальнодоступні телекомунікаційні послуги, збитки за надання послуг будуть компенсовані операторам та провайдерам телекомунікацій загальнодоступних телекомунікаційних послуг за регульованими тарифами, тобто у законопроект закладено інструменти монополізму тих домінуючих на ринку операторів, провайдерів які є власниками телекомунікаційної мережі загальнодержавного масштабу, надають послуги за регульованими тарифами, забезпечують доступ до мережі Інтернет на швидкості до 2 Мбіт/с.

Фінансування Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг у вигляді цільової надбавки до тарифу на телекомунікаційні послуги має відбуватися за рахунок споживачів, однак вказана законодавча новація є суперечливою щодо мети правового регулювання, оскільки як визначили автори законопроекту метою його створення є задоволення попиту населення сільських, гірських районів, вразливих та малозабезпечених верств населення загальнодоступними телекомунікаційними послугами. Тобто, фінансування розвитку одних телекомунікаційних послуг відбувається за рахунок інших, при цьому кінцевий суб'єкт їх фінансування залишається незмінним – це споживач.

Своє відношення до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із створенням Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг» висловила телекомунікаційна громадськість у Резолюції Третього Українського Форуму з Управління Інтернетом (IGF-UA), що проходив у вересні 2012 року у місті Києві. Учасники Форуму ухвалили рішення про вжиття заходів по відкликанню шкідливого для галузі законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із створенням Фонду загальнодоступних телекомунікаційних послуг» [6].

НКРЗІ висновком від 06.02.2012 року підтримала законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом (щодо здійснення державного нагляду)» [7], яким передбачається внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» в частині залучення до заходів державного нагляду за ринком телекомунікацій Українського державного центру радіочастот за дорученням Голови НКРЗІ та до Закону України «Про радіочастотний ресурс України», змінами до якого радіочастотний ресурс визнається технічно обмеженим ресурсом, користування яким

підлягає державному регулюванню та визначається обов'язковість радіочастотного моніторингу усіх частотних присвоєнь з періодичністю не рідше одного разу на місяць.

Звертає на себе увагу те, що чинним положенням частини 6 статті 16 Закону України «Про радіочастотний ресурс України», встановлено, що УДЦР за дорученням голови національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, бере участь у здійсненні державного нагляду за дотриманням законодавства про радіочастотний ресурс України. Діючою редакцією пункту 5 частини 2 статті 6 та частиною 4 статті 19 Закону України «Про радіочастотний ресурс України» встановлена плата за радіочастотний моніторинг у смугах радіочастот загального та спеціального користування. Також, повноваження УДЦР, згідно норми частини 2 статті 16 Закону України «Про радіочастотний ресурс України» поширюються лише на користувачів радіочастотного ресурсу України, які діють у смугах радіочастот загального користування. У смугах частот спеціального користування проведення радіочастотного моніторингу відповідно до статті 17 вказаного Закону віднесено до компетенції Генерального штабу Збройних Сил України. Аналогічне положення містить також частина друга статті 19 Закону України «Про радіочастотний ресурс України» [8].

Іншим критерієм особливої уваги суб'єктів телекомунікаційної галузі до вказаного законопроекту є цінова складова та витрати на організацію процесу щомісячного моніторингу частотних присвоєнь, що в разі прийняття законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом (щодо здійснення державного нагляду)» призведе до збільшення витратної частини бюджету суб'єктів господарювання та в кінцевому результаті визначиться на збільшені тарифів для споживачів телекомунікаційних послуг.

Законодавчо встановлений статус НКРЗІ, відповідно до Положення, затвердженого Указом Президента України від 23 листопада 2011 року за № 1067/2011 [4], визначений як державний колегіальний орган, підпорядкований Президенту України, підзвітний Верховній Раді України. Функціональний напрямок регулятивної діяльності НКРЗІ направлений законодавцем на економічні сфери телекомунікації, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку, здійснення повноваження органу ліцензування, дозвільного органу, регуляторного органу та органу державного нагляду.

Статтею 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності визначено Антимонопольний комітет України. Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України обумовлені

його завданнями та повноваженнями, зокрема здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій, як то встановлено статтею 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [9].

У сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції Антимонопольний комітет України відповідно до статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» наділений повноваженнями проведення дослідження ринку, визначення меж товарного ринку, а також становища, в тому числі монопольного (домінуючого), суб'єктів господарювання на цьому ринку та прийняття відповідного рішення (розпорядження) [9]. Рішенням № 24 від 29.12.2011 року НКРЗІ [10] схвалила проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» щодо визначення та аналізу відповідних ринків послуг галузі електронних комунікацій, які є потенційним предметом попереднього регулювання та створення ефективних механізмів», наслідком чого стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування повноважень державних органів у сферах природних монополій та у галузі зв'язку» № 4910 –VI від 07.06.2012 року. Вказаний Закон вніс ряд змін у нормативно правові акти, зокрема статтю 1 Закону України «Про телекомунікації» доповнено терміном «оператор, провайдер телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку телекомунікаційних послуг», а статтю 18 вказаного Закону доповнено пунктом 101, згідно змісту якого НКРЗІ наділено повноваженнями здійснення в установленому нею порядку визначення ринків певних телекомунікаційних послуг, проведення їх аналізу та визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках таких послуг.

Вочевидь з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування повноважень державних органів у сферах природних монополій та у галузі зв'язку» функції державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, якими наділений Антимонопольний комітет України є поширені на інститут державного регулювання у сфері зв'язку та інформатизації – НКРЗІ, який згідно внесених змін до Закону України «Про телекомунікації» має виконувати не властиві галузевому органу регулювання функції контролю за дотриманням законодавства про захист

економічної конкуренції. Подвійний контроль телекомунікаційного ринку у сфері захисту економічної конкуренції безумовно призведе до тиску на підприємства галузі, наслідком чого стане згортання розвитку продуктивних сил. Закладений конфлікт між суб'єктами управління та впливу згідно теорії розвитку конфлікту неминуче призведе до розбалансованості правовідносин між суб'єктами, невідповідності їх сутностей і в кінцевому результаті до деформації самого об'єкту регулювання – телекомунікаційної галузі.

23.12.2010 року НКРЗ прийняла рішення № 600 [11], яким затвердила розрахункові такси за послуги пропуску трафіка до телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій, що займають монопольне (домінуюче) становище на ринку телекомунікацій. Зазначене рішення зареєстровано Міністерством юстиції України 31.01.2011 року за N 138/18876. Позитивним наслідком вказаного Рішення стало припинення довготривалих конфліктів ключових операторів українського телекомунікаційного ринку за визначення ціноутворення ставки інтерконнекту.

Спори між операторами у питаннях ставок інтерконнекту відбуваються завжди, де не має жорсткого державного регулювання, оскільки угода про інтерконнект укладається завжди між конкурентами та стосується ціноутворення послуг, що є благодатним середовищем для розвитку конфлікту інтересів.

НКРЗ, як то вбачається із рішення № 600, при регулюванні ставок інтерконнекту застосувала принцип симетричності цін між операторами, згідно якого ставки є однаковими незалежно від рівня їх затрат. Застосований принцип є стимулом для ефективної роботи операторів, оскільки врегульовані ставки є своєрідною премією для тих господарюючих суб'єктів, які мають найбільш низьку затратну базу і відповідно є вбивчим для тих операторів, які мають низку рентабельність, або високу затратну частину бюджету.

2012 рік для телекомунікаційного ринку України відзначився вирішенням ще одного конфлікту, який тривав роками між операторами, провайдерами та ПАТ «Укртелеком» - це врегулювання питання щодо надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку. ПАТ «Укртелеком», як відомо, є власником 90 % кабельної каналізації електрозв'язку.

НКРЗІ своїм рішенням № 428 від 23.08.2012 року затвердила Правила надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку, що зареєстровано 12.09.2012 року Міністерством юстиції України за № 1571/21883 [12]. Зазначений документ визначає умови доступу до кабельної каналізації електрозв'язку та регулює відносини між операторами/провайдерами телекомунікацій та власниками кабельної каналізації електрозв'язку (ККЕ), які мають намір на договірних засадах

спільно використовувати ККЕ для власних потреб. Правилами регламентується весь технологічний процес надання послуги: від видачі технічних умов та бронювання місця в ККЕ до прокладання кабелю та використання ККЕ. З прийняттям зазначеного Рішення встановлюються рівноправні умови користування ККЕ для всіх суб'єктів господарювання у сфері телекомунікацій, що сприятиме істотному поліпшенню умов конкуренції.

Логічним продовженням позитивних регулятивних змін у вирішенні конфлікту доступу до кабельної каналізації електрозв'язку стала регулятивна діяльність НКРЗІ по вирішенню питання регулювання тарифів на надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку, що виявилось у прийнятті НКРЗІ рішення № 239 від 17.05.2012 року [13], яким схвалено проект рішення «Про затвердження Порядку регулювання тарифів на надання в користування кабельної каналізації електрозв'язку операторів телекомунікацій». З прийняттям зазначеного Рішення розрахунок тарифів на надання в користування ККЕ та послуг використання ККЕ розраховуватиметься прозоро за визначеними ставками та формулами.

Позитивним сигналом для операторів та провайдерів телекомунікацій, які надають послуги інтернету є початок вирішення НКРЗІ питання доступу суб'єктів господарювання до житлового фонду та проведення будівельно-монтажних робіт. Так, 18.10.2012 року рішенням № 523 НКРЗІ [14] схвалила доопрацьований проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил доступу операторів, провайдерів телекомунікацій до житлового фонду всіх форм власності для організації та проведення відповідних будівельних, монтажних робіт для забезпечення доступу споживачів до мережі Інтернет». Зазначеним проектом встановлюються порядок звернення, перелік документів, строки погодження технічних умов та підстави відмови у видачі технічних умов. Також, проектом документу визначені основні вимоги до договору на розміщення будинкових розподільних мереж на об'єктах житлового фонду всіх форм власності. Особливу увагу звертає на себе порядок розрахунків та оплати за розміщення будинкових розподільних мереж, згідно якого встановлюється одноразова плата за розташування будинкових розподільних мереж та заборона встановлення додаткових платежів після введення будинкової розподільної мережі в експлуатацію, при цьому заборонено справляти плату за розташування будинкової розподільної мережі для надання загальнодоступних телекомунікаційних послуг.

В питанні запровадження прав мешканців будинків погоджувати встановлення антен та обладнання на дахах і технічних приміщеннях, НКРЗІ рішенням № 539 від 25.10.2012 року підтримала операторів та провайдерів та не схвалила проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» реєстраційний № 11306 від

08.10.2012 року [15]]. З прийняттям НКРЗІ 05.07.2012 року рішення № 324, що зареєстроване Міністерством юстиції України 25.07.2012 року за № 1252/21564 НКРЗІ [16] було затверджено Порядок маршрутизації трафіка в телекомунікаційній мережі загального користування України, яким було встановлено єдині вимоги щодо маршрутизації трафіку голосової телефонії операторами телекомунікацій на телекомунікаційній мережі загального користування України (далі - ТМЗК України) незалежно від технологій, які при цьому застосовуються, зокрема визначено порядок складання маршруту трафіка голосової телефонії в ТМЗК України. Особливістю правого регулювання рішення № 324 є те, що дія останнього поширюється на діяльність суб'єктів ринку телекомунікацій, а не на телекомунікаційні мережі, що не взаємодіють з ТМЗК України. Також, зазначеним рішенням встановлено зобов'язання для суб'єктів ринку телекомунікацій привести умови договорів про взаємоз'єднання у відповідність до вимог визначених Правилами взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування та Порядку маршрутизації трафіка в телекомунікаційній мережі загального користування України. Вказаним Порядком операторам телекомунікацій забороняється: здійснювати маршрутизацію трафіка за допомогою будь-яких технічних засобів телекомунікацій, що не відповідають вимогам Закону України «Про телекомунікації», формувати як номери абонента "А" (телефонний номер абонента, що викликає) неіснуючі номери, номери у неіснуючому форматі або формувати виклик без номера абонента "А" (у разі використання аналогового комутаційного обладнання - за наявності технічної можливості), вносити зміни до параметрів, характеристик та даних трафіка з метою зміни виду трафіка (наприклад, представляти міжнародний трафік як міжміський або місцевий), встановлювати та використовувати кінцеве обладнання для маршрутизації трафіка між мережами, використовувати телефонні номери з номерного ресурсу інших зон нумерації, направляти трафік через точки взаємоз'єднання між телекомунікаційними мережами з порушенням умов договору про взаємоз'єднання.

Рішенням НКРЗІ № 346 від 12.07.2012 року [1] було схвалено проект Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (діяльність з надання послуг доступу до Інтернет). Можливий регулятивний вплив цього документу неоднозначно сприймається суб'єктами господарювання телекомунікаційного ринку. Під регулятивний вплив, згідно вказаного рішення будуть віднесені ті провайдери які надають послуги доступу до Інтернет, зокрема щодо підключення кінцевого обладнання до мережі оператора, в тому числі розміщеного на майданчику оператора, провайдера та призначеного для роботи в Інтернет, доступу до Інтернет по: комутованих та/або виділених каналах, з використанням технології Ethernet, з використанням радіочастотного ресурсу, а також послуги з

надання в користування каналів електрозв'язку та телекомунікаційних мереж.

Неврегульованими так і залишились послуги щодо реєстрації доменних імен, електронної пошти, відео дзвінків, розміщення клієнтських серверів, доступу до відеороликів, хостингу. За аналогією до частини 4 статті 39 Закону України «Про телекомунікації», зазначеними Правилами встановлені норми, що зобов'язують провайдерів встановлювати за власні кошти на своїх мережах встановлювати і забезпечувати функціонування технічних засобів, необхідних для здійснення оперативно-розшукових заходів.

Наслідками прийняття Правил здійснення діяльності у сфері телекомунікацій (діяльність з надання послуг доступу до Інтернет) може стати зникнення з ринку телекомунікацій дрібних провайдерів, які фінансово будуть не спроможні забезпечити виконання положень встановлених зазначеними Правилами.

Висновки. 2010-2012 роки відзначились для НКРЗІ як роки пошуку моделі ефективного державного регулювання телекомунікаційною галуззю. Ті рішення, які у визначений період приймались НКРЗІ, свідчать про налагоджений діалог між регулятором та суб'єктами ринку та освідомленням неможливості застосування командно-адміністративної моделі правового регулювання галуззю. Формування конкурентної моделі інституційного регулювання сфери телекомунікацій знайшло своє вираження у рішеннях регулятора, однак необхідно констатувати, що наразі має місце недосконалість нормативно-правового поля, що в свою чергу потребує вжиття дієвих заходів удосконалення методів регулювання. Окремим аспектом щодо ефективного впливу та дієвості прийнятих нормативно-правових актів є забезпечення відсутності конфлікту інтересів, політичного впливу, незалежності неупередженості при прийнятті регуляторних рішень.

Визначаючи вагомий позитивний вплив НКРЗІ на телекомунікаційну галузь для формування конкурентної моделі регулятивного впливу, нормативно-правове поле телекомунікацій потребує подальшого удосконалення та вирішення питань щодо встановлення тарифної політики доступу операторів, провайдерів телекомунікацій до будинків, споруд для будівництва, реконструкції та експлуатації будинкових розподільних мереж, розробки та прийняття тарифів доступу до кабельної каналізації електрозв'язку, методики обліку доходів та витрат телекомунікаційних послуг фіксованого зв'язку, розрахунку збитків по термінації трафіку.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 року № 1280-IV із змінами та доповненнями |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Національну комісію з питань регулювання зв'язку» від 25.07.2007 року № 971 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

3. Указ Президента України «Про ліквідацію Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 23.11.2011 №1065/2011 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

4. Указ Президента України «Про НКРЗІ» від 23.11.2011 №1067/2011 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

5. Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 05.07.2012 року № 329 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

6. Резолюція Третього Українського Форуму з Управління Інтернетом (IGF-UA) від 28.09.2012 року, місто Київ |Електронний ресурс| - Режим доступу: http://igf-ua.org/docs/Resolution_IGF-UA_2012.pdf.

7. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері телекомунікацій та користування радіочастотним ресурсом (щодо здійснення державного нагляду)» від 26.09.2012 року № 11010/П |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

8. Закон України «Про радіочастотний ресурс України» від 01.06.2000 року № 1770-III |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

9. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 року N 3659-XII |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

10. Рішення НКРЗІ від 29.12.2011 року № 24 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

11. Рішення НКРЗІ від 23.12.2010 року № 600 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

12. Рішення НКРЗІ від 23.08.2012 року № 428 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

13. Рішення НКРЗІ від 17.05.2012 року № 329 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

14. Рішення НКРЗІ від 18.10.2012 року № 523 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

15. Рішення НКРЗІ від 25.10.2012 року № 539 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

16. Рішення НКРЗІ від 05.07.2012 року № 324 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.

17. Рішення НКРЗІ від 12.07.2012 року № 346 |Електронний ресурс| - Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua>.